

KIESRAAD

Datum
18 januari 2007

Kenmerk
2007-000018388

Onderdeel
Kiesraad

Inlichtingen

T (070) 4286266
F (070) 4286489

Blad
1 van 12

Aantal bijlagen
0

Bezoekadres
Herengracht 21
2511 EG Den Haag

Postadres
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Internetadres
www.kiesraad.nl

Aan Burgemeester en wethouders van alle gemeenten,
c.c. de hoofden burgerzaken van alle gemeenten,
gedeputeerde staten, de Vereniging van
Nederlandse Gemeenten, de Nederlandse
Vereniging voor Burgerzaken en het Interprovinciaal
Overleg

Onderwerp Circulaire voor de verkiezingen van de leden van de
provinciale staten op 7 maart 2007

Doelstelling geven van informatie

Juridische grondslag geen

Relaties met andere circularies Zie ook de circularies van 5 januari 2006, nr. 2006-
3181, inzake de gemeenteraadsverkiezingen en de
circulaire van 25 september 2006 nr. 2006-314840,
inzake de Tweede Kamerverkiezingen

Ingangsdatum terstond

Geldig tot nvt

22012007

Datum
18 januari 2007

Kenmerk
2007-000018368

Blad
2 van 12

Circulaire van de Kiesraad van 19 januari 2007 aan de gemeentebesturen, de hoofden burgerzaken van alle gemeenten, gedeputeerde staten van alle provincies, de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken en het Interprovinciaal Overleg met betrekking tot de verkiezingen van de leden van de provinciale staten op 7 maart 2007

1. Inleiding

Op 7 maart 2007 zullen verkiezingen plaatsvinden voor de leden van provinciale staten. De kandidaatstelling voor deze verkiezingen is op 23 januari aanstaande. Met deze circulaire wordt u door de Kiesraad geïnformeerd over de ontwikkelingen op het gebied van het kiesrecht en de verkiezingen. De circulaire strekt ertoe algemene informatie te verschaffen die van belang is voor een goede organisatie en een goed verloop van de verkiezingen.

In de circulaire wordt allereerst ingegaan op de wijzigingen in de voor de verkiezingen relevante wet- en regelgeving. Daarna komen diverse onderwerpen die voor de praktische voorbereiding en het verloop van de verkiezing voor gemeenten van belang zijn aan de orde. De ervaringen opgedaan rondom de op 22 november 2006 gehouden Tweede Kamerverkiezingen zijn hierin meegenomen.

Vervolgens zal worden stilgestaan bij de communicatiecampagne van het Rijk met betrekking tot de verkiezingen. Voor zover voor uw gemeente van toepassing vraag ik tenslotte ook uw aandacht voor de informatie die in deze circulaire is opgenomen over het experiment Stemmen in een Willekeurig Stemlokaal (SWS). Voor verdere vragen en opmerkingen kunt u terecht bij het Informatiepunt Verkiezingen, een gezamenlijk initiatief van de Kiesraad en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), ondergebracht bij het secretariaat van de Kiesraad.

2. Wijzigingen in wet- en regelgeving

2.1 Wijziging Provinciewet in verband met vermindering van het aantal leden van provinciale staten en gedeputeerde staten

Op 15 maart 2007 treedt de wet in werking waarin de vermindering van het aantal leden van de provinciale staten is geregeld. Belangrijkste argumenten voor de vermindering zijn het vergroten van de bestuurskracht en slagvaardigheid van het openbaar bestuur en het meer sturen op hoofdlijnen. Artikel 8, eerste lid, Provinciewet komt te luiden:

22012007
22012007

Datum
18 januari 2007

Kenmerk
2007-0000018368

Blad
3 van 12

Provinciale staten bestaan uit:

- 39 leden in een provincie beneden de 400 001 inwoners;
- 41 leden in een provincie van 400 001 - 500 000 inwoners;
- 43 leden in een provincie van 500 001 - 750 000 inwoners;
- 45 leden in een provincie van 750 001 - 1 000 000 inwoners;
- 47 leden in een provincie van 1 000 001 - 1 250 000 inwoners;
- 49 leden in een provincie van 1 250 001 - 1 500 000 inwoners;
- 51 leden in een provincie van 1 500 001 - 1 750 000 inwoners;
- 53 leden in een provincie van 1 750 001 - 2 000 000 inwoners;
- 55 leden in een provincie boven de 2 000 000 inwoners.

De wijziging van het aantal leden van de provinciale staten heeft voor de organisatie van de verkiezingen geen directe consequenties. Wel zal, vooruitlopend op de inwerkingtreding van de wet, bij de vaststelling van de uitslag rekening gehouden moeten worden met de gewijzigde zetelverdeling. Het verminderde aantal zetels heeft tot gevolg dat de kiesdeler zal stijgen.

2.2 Kiesrecht curandi

De Eerste Kamer is op 14 november 2006 akkoord gegaan met een wijziging van de Grondwet die het mogelijk moet maken dat mensen, die wegens wilsonbekwaamheid onder curatele zijn gesteld, kiesrecht krijgen. Het gaat om een wijziging in eerste lezing; de nieuwe Tweede Kamer gaat zich nu in tweede lezing buigen over het voorstel. Als het voorstel ook in tweede lezing in beide kamers wordt aangenomen, zal de kiesrechtuitsluiting voor curandi uit de Kieswet worden geschrapt. Naar verwachting zal dit pas gebeuren voor de verkiezingen van het Europees Parlement in 2009. Deze wetgeving heeft derhalve geen gevolgen voor de aankomende verkiezingen. Iemand die wegens een geestelijke stoomis onder curatele is gesteld, blijft vooralsnog op grond van artikel B 5 van de Kieswet uitgesloten van het kiesrecht.

2.3 Overige wijzigingen

Er zullen vóór 7 maart a.s. geen andere wijzigingen in de Kieswet of het Kiesbesluit worden doorgevoerd die voor u van belang zijn met het oog op de provinciale statenverkiezingen. Wel zal er nog een aantal kleine wijzigingen in de modellenregeling (formulieren) worden doorgevoerd. Dit betreft een wijziging van de modellen J 38-3, SWS J 38-3, N 10-3 en SWS N 10-3. Deze wijzigingen hangen samen met aanpassingen in de beveiliging van stermachines. U wordt zeer binnenkort door het Ministerie van BZK inhoudelijk over deze wijzigingen geïnformeerd.

22012007

Datum
18 januari 2007

Kenmerk
2007-0000018368

Blad
4 van 12

Op dit moment liggen daarnaast nog verschillende wijzigingsvoorstellen ter behandeling in het parlement, maar deze zullen niet meer voor de verkiezingen tot aanpassingen leiden.

3. Terugblik op Tweede Kamerverkiezingen op 22 november 2006

Dankzij de grote inzet van degenen die bij de voorbereidingen en uiteindelijke verloop van de verkiezingen betrokken zijn geweest, zijn de verkiezingen van de leden van de Tweede Kamer op 22 november jl. over het algemeen goed verlopen.

De discussie over de betrouwbaarheid van stemmachines, de daarmee gepaard gaande veiligheidsmaatregelen en de intrekking van de goedkeuring van de Sdu stemmachines heeft in veel gemeenten tot extra werk geleid. Ook is voorafgaand aan de verkiezingen en op de dag van stemming gebleken dat veel kiezers in gemeenten die deelnamen aan het experiment SWS, teleurgesteld waren dat ze niet mee konden doen aan de verkiezingen omdat hun stempas in het ongereede was geraakt en ze niet meer de mogelijkheid hadden een vervangende stempas aan te vragen.

Uit de door commissie van het geloofsbrievenonderzoek van de Tweede Kamer verrichte controle van alle processen-verbaal van de stembureaus, is gebleken dat de verkiezingen volgens de regels zijn verlopen en dat er geen aanleiding bestaat te twifelen aan de juistheid van de vastgestelde uitslag. Dit neemt volgens de commissie niet weg dat er ook ditmaal weer vele grotere en kleinere onvolkomenheden zijn geconstateerd die ieders alertheid vragen teneinde ze in de toekomst zo veel mogelijk te vermijden.¹ De Kiesraad sluit zich bij deze constatering aan en wil met het oog op de aankomende verkiezingen graag uw aandacht vragen voor de hieronder opgenomen onderwerpen.

3.1 Vernietiging stembescheiden Tweede Kamerverkiezingen

Na elke verkiezing rijzen er vragen over de termijn die gehanteerd moet worden voor het vernietigen van stembescheiden (artikel N 12 Kieswet). De stembiljetten (alleen in gemeenten die geen gebruik maken van een stemmachine) mogen reeds worden vernietigd, aangezien de nieuw gekozen leden van de Tweede Kamer zijn toegelaten. Tegen de beslissing tot de toelating is geen beroep meer mogelijk, de toelating is direct onherroepelijk. Na de onherroepelijke toelating hebben de stembiljetten geen waarde meer voor een eventueel strafrechtelijk onderzoek, vandaar dat zij niet bewaard hoeven te worden. Als dit nog niet is gebeurd, kunnen de stembiljetten derhalve terstond worden vernietigd. De stemgeheugens moeten zelfs al worden gewist nadat de uitslag definitief is vastgesteld (artikel N 6 lid 2 Kiesbesluit).

---

¹ Handelingen II, 2006/2007, blz. 20-1479 t/m 20-1483

22012007

Datum
18 januari 2007

Kenmerk
2007-0000018368

Blad
5 van 12

De overige stukken, d.w.z. uittreksel kiezersregister of RIS, ingeleverde oproepingskaarten of stempassen, niet-gebruikte stembiljetten, teruggegeven en onbruikbaar gemaakte stembiljetten (alleen in gemeenten die geen gebruik maken van een stemmachine), volmachtbewijzen en kiezerspassen, dienen ook vernietigd te worden, maar hiervoor noemt de Kieswet geen termijn. Deze stukken dienen enige tijd bewaard te worden met het oog op een eventueel strafrechtelijk onderzoek (zie ook artikel N 13 Kieswet). De Kiesraad heeft destijds de Minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties (BVK) geadviseerd hiervoor in de Kieswet een voorziening te treffen dat deze stukken gedurende drie maanden bewaard moeten blijven. De hiervoor noodzakelijke wetswijziging is inmiddels in procedure. Vooruitlopend daarop is het wenselijk dat u een termijn van drie maanden hanteert. Dit betekent dat genoemde stukken tot en met 22 februari bewaard dienen te worden en daarna vernietigd kunnen worden.

4. Diverse onderwerpen die van belang zijn voor de voorbereiding en het verloop van de provinciale staten verkiezingen

4.1 Onderwerpen van belang voor de kandidaatstelling

Afgeven ondersteuningsverklaringen in verzuimperiode

In de week voorafgaande aan de kandidaatstelling kunnen kiezers bij hun gemeente een ondersteuningsverklaring afleggen voor een aan de verkiezing deelnemende groepering. Indien een groepering bij de kandidaatstelling onvoldoende ondersteuningsverklaringen kan overleggen, wordt dit door het hoofdstembureau aangemerkt als een herstelbaar verzuim. Dit betekent dat in de periode na de kandidaatstelling waarin herstel van verzuimen mogelijk is (artikel 1 2 Kieswet), kiezers alsnog een ondersteuningsverklaring bij de gemeente kunnen afleggen. In de praktijk betekent dit dat naast de periode van 16 tot en met 23 januari 2007, ondersteuningsverklaringen ook kunnen worden afgelegd in de periode 24 januari tot en met 27 januari 2007, tot 15 uur 's-middags.

Gebleken is dat de betreffende afdeling van sommige gemeenten niet van deze mogelijkheid op de hoogte is. Ik vraag u de betrokken ambtenaren hierop te attenderen.

Ronselen van ondersteuningsverklaringen en volmachten

In circulaire die vorig jaar in het kader van de verkiezingen verstuurd zijn, heeft de Minister voor BVK aangegeven dat hij bij de Minister van Justitie had aangedrongen op het belang van een opsporings- en vervolgingsonderzoek door het Openbaar Ministerie indien zich vermoedens van ronselpraktijken rondom verkiezingen voordoen. Verschillende gemeenten hebben naar aanleiding van een oproep in de aanloop naar en na afloop van de dag van stemming, bij zowel de gemeenteraadsverkiezingen als bij de Tweede Kamer verkiezingen, melding

22012007

Datum
18 januari 2007

Kenmerk
2007-0000018368

Blad
6 van 12

gemaakt van (een vermoeden van) ronselpraktijken. Dit betrof zowel het ronselen van ondersteuningsverklaringen als het ronselen van volmachten.

Een enkele keer betrof het een andere wijze van pogingen tot verkiezingsfraude. In sommige gemeenten loopt op dit moment nog een justitieel onderzoek.

De Kiesraad is voornemens mede op basis van de vergaarde informatie advies uit te brengen aan de Minister voor BVK over maatregelen om het ronselen van ondersteuningsverklaringen en het ronselen van volmachtstemmen te voorkomen en is van plan ervaringen bij de komende provinciale staten verkiezingen hierbij te betrekken. U wordt dan ook weer verzocht melding te maken van eventuele (vermoedens) van ronselpraktijken of andere gevallen van verkiezingsfraude en/of -onregelmatigheden, bij het Informatiepunt Verkiezingen. Daarnaast wordt u verzocht over dit onderwerp goede voorlichting te verstrekken aan de kiezers en stembureauleden, met name ten aanzien van het gebruik van volmachten. Zo mag een kiezer niet meer dan twee aanwijzingen als gemachtigde aannemen en mag de volmachtstem uitsluitend tegelijk met de eigen stem worden uitgebracht (artikel L 4 jo. L 3 Kieswet).

4.2 Overige onderwerpen

Samenstelling stembureaus

De samenstelling van stembureaus dient zorgvuldig te geschieden. Met het oog op de discussie over stemmachines en het experiment SWS, wordt dit in deze circulaire nogmaals benadrukt. De aanwezigheid van voldoende ervaring binnen een stembureau is van groot belang. Dit kan onder andere worden bereikt door zoveel mogelijk op ieder stembureau minimaal één ervaren stembureaulid aan te wijzen.

Er bestaan geen wettelijke belemmeringen tegen het zitting nemen in een stembureau door raadsleden, wethouders, leden van provinciale - of gedeputeerde staten. Sommige gemeenten hebben een beleid om deze personen niet als stembureaulid aan te wijzen. Dergelijk beleid is toegestaan, de samenstelling van de stembureaus is een verantwoordelijkheid van burgemeester en wethouders. In de Kieswet is slechts uitdrukkelijk geregeld dat de leden van het stembureau tijdens de uitoefening van hun functie geen blijf van hun politieke gezindheid mogen geven (artikel J 14).

Voorts is in de Kieswet geregeld dat de bezetting van een stembureau te allen tijde dient te bestaan uit drie personen (artikel J 12). Stembureauleden zijn aangesteld om het vrije en geheime karakter van de verkiezingen en een goed verloop van het verkiezingsproces te waarborgen. Daarvan is afgeleid dat stembureauleden ook elkaars handelingen moeten kunnen controleren.

Voor een goed verloop van de gang van zaken op het stembureau is verder een gedegen instructie van de stembureauleden van groot belang. Ik adviseer u ook de meer ervaren stembureauleden voor de instructie uit te nodigen. Zij kunnen

22012007
22012007

Datum
18 januari 2007

Kenmerk
2007-000018368

Blad
7 van 12

dan op de hoogte worden gesteld van wijzigingen in de wet- en regelgeving en van aangepast beleid. Bij de Tweede Kamerverkiezingen is gebleken dat een aantal processen-verbaal onvolledig was ingevuld. Ik verzoek u in uw instructie aan de stembureauleden ook aandacht te besteden aan de invulling van het proces-verbaal.

Extra taken stembureau bij SWS

Gemeenten die deelnemen aan het experiment SWS dienen ook rekening te houden met de nieuwe taken van stembureauleden. De stembureauleden dienen bij stempassen te controleren of de persoonsgegevens en de echtheidskenmerken kloppen. De echtheidskenmerken zijn per aanbieder van een stempas verschillend. De echtheidskenmerken en de manier waarop deze te controleren zijn, moeten bekend zijn bij de stembureauleden. Sommige echtheidskenmerken zijn door middel van eenvoudige technische hulpmiddelen te controleren. Indien stembureauleden hier gebruik van kunnen maken, adviseer ik u er voor te zorgen dat zij in het bezit zijn van de juiste hulpmiddelen (UV lampen en loepjes).

Ook na afloop van de stemming dienen de stembureauleden de stempassen te controleren. Indien stembureauleden alsnog twifelen over de rechtmatigheid van een stempas, aan te geven op het proces-verbaal. Op deze manier worden stempassen niet alleen aan de voorkant maar ook aan de achterkant van het proces gecontroleerd.

Inrichting stemlokaal

De opstelling van de leden van het stembureau en de plaatsing van de stemmachine of stembus/stemhokjes, moet controle ook daadwerkelijk mogelijk maken. Dit wil zeggen dat de stembureauleden elkaar en de stemmachine, stembus en stemhokjes goed dienen te kunnen zien. Artikel J 16, vierde lid, Kieswet vereist voorts dat de tafel voor het stembureau zo is geplaatst dat ook de in het stemlokaal aanwezige kiezers de verrichtingen van het stembureau kunnen gadeslaan. Een opstelling waarbij de drie stembureauleden naast elkaar achter een tafel plaatsnemen, met op de kopse kant van de tafel de stemmachine, wordt aanbevolen.

Tevens wordt u verzocht goede nota te nemen van artikel J 18 van het Kiesbesluit. Dit artikel regelt dat in elk stemlokaal instructiemateriaal aanwezig is ter voorlichting van de kiezer over het gebruik van de stemmachine en dat bij elke stemmachine de gebruiksaanwijzing aanwezig is. Uitleg aan kiezers mag niet achter de stemmachine zelf gebeuren omdat daarmee de keuze van de kiezer zou kunnen worden beïnvloed.

22012007
22012007

Datum
18 januari 2007

Kenmerk
2007-0000018368

Blad
8 van 12

Bijstandverlening in stemlokaal

Bij de Tweede Kamerverkiezingen zijn, net als bij de gemeenteraadsverkiezingen in maart vorig jaar, vragen gerezen of kiezers, bij voorbeeld als zij niet in staat zijn de stemmachine te bedienen, in het stemlokaal aan een ander door middel van het ondertekenen van de oproepingskaart volmacht kunnen verlenen. Hierover bent u reeds geïnformeerd in de circulaire over de Tweede Kamerverkiezingen van de Minister voor BVK en de Kiesraad van 25 september 2006 (kenmerk 2006-314840). Op zichzelf is het niet verboden dat een kiezer pas in het stemlokaal een volmacht verleent. Het initiatief dient hierbij echter wel altijd uit te gaan van de betrokkene. Het is niet de bedoeling dat leden van een stembureau actief wijzen op deze mogelijkheid. Ook is het niet aan het stembureau om de redenen voor het verlenen van een volmacht te beoordelen: als aan de vereisten is voldaan, dient de volmacht te worden geaccepteerd. Aangezien de Kieswet een specifieke regeling kent voor volmachtverlening bij verkiezingen, is een algemene volmacht als bedoeld in artikel 3:60 van het Burgerlijk Wetboek, niet geldig om te kunnen stemmen. Voor een volmacht dient altijd gebruik gemaakt te worden van het daartoe op basis van de Kieswet vastgesteld model.

Verstrekking oproepingskaarten aan daklozen

Mensen zonder vaste verblijf- of woonplaats (denk aan daklozen) zijn niet per definitie van het stemrecht uitgesloten. Echter, een praktisch probleem doet zich voor wanneer zij niet met een woonadres in de GBA opgenomen zijn. Oproepingskaarten en stempassen worden verstuurd aan de hand van gegevens die afkomstig zijn uit de GBA. Kiezers zonder vaste verblijf- of woonplaats kunnen op drie verschillende manieren in het GBA zijn opgenomen:

1. Onder vermelding van een briefadres
2. Onder vermelding van een zogenaamd puntadres
3. Onder vermelding van 'adres onbekend'

Daarnaast is er een vierde groep die helemaal niet is opgenomen in het GBA. De wijze van vermelding in het GBA is bepalend voor de mogelijkheid om een oproepingskaart of stempas te kunnen verstrekken.

Ad 1. Indien een kiezer onder vermelding van een briefadres is geregistreerd, kan de oproepingskaart of stempas van deze persoon worden verzonden naar het briefadres. De persoon of instantie behorende bij het briefadres kan dan verder zorg dragen voor de overdracht van de oproepingskaart of stempas aan de desbetreffende kiezer.

Ad 2. Indien uit onderzoek blijkt dat een burger geen woon- of briefadres als bedoeld in artikel 1 van de Wet GBA heeft, maar wel (in overwegende mate) in een bepaalde gemeente verblijft, kan die gemeente deze burger ambtshalve op een 'punt-adres'

22012007
22012007

Datum
18 januari 2007

Kenmerk
2007-000018368

Blad
9 van 12

inschrijven. Op de persoonslijst is dan op de plaats waar normaliter de straatnaam ingevuld dient te worden, de standaardwaarde '.' opgenomen.² In dit geval is er geen adres bekend waar de oproepingskaart of stempas naartoe gestuurd kan worden; ook is er geen instantie bekend die voor verdere overdracht van de oproepingskaart of stempas kan zorgen. Ik adviseer u voor deze groep kiezers op de in de gemeente gebruikelijke wijze (bijvoorbeeld in de regionale krant), bekend te maken dat zij hun oproepingskaart of stempas kunnen afhalen op een door de gemeente aangegeven afhaalpunt.

Ad 3.

Indien een burger niet meer te traceren is op een GBA-adres, dient de gemeente een onderzoek in te stellen om te proberen te achterhalen waar hij verblijft. Als een dergelijk onderzoek zonder resultaat blijft, wordt de burger uitgeschreven wegens 'vertrek onbekend'. In dit geval is betrokkene niet meer kiesgerechtigd in de desbetreffende gemeente.

Tonen legitimatie voor het stemmen

In het kader van de Tweede Kamerverkiezingen heeft een aantal kiezers bij het Informatiepunt Verkiezingen aangegeven het vreemd te vinden dat in het stemlokaal niet om legitimatie gevraagd wordt voordat een kiezer zijn stem uitbrengt. Op basis van artikel J 24 van de Kieswet kan de voorzitter van het stembureau verlangen dat de kiezer van zijn identiteit doet blijken; dit is echter niet verplicht. In eerdere circulaires is geadviseerd om in ieder geval van een kiezer blijk van zijn identiteit te vragen indien hij, tegelijk met het uitbrengen van zijn eigen stem, twee volmachtstemmen wil uitbrengen. Dit om fraude met volmachtstemmen te voorkomen. U doet er goed aan kiezers in uw voorlichting hierop te wijzen.

De Kiesraad heeft van verschillende gemeenten vernomen dat men een voorkeur heeft voor een wettelijke verplichting tot legitimatie in plaats van een bevoegdheid te vragen naar een legitimatiebewijs, om zo iedere schijn van willekeur te voorkomen. De huidige formulering in de Kieswet staat er niet aan in de weg dat gemeenten stembureauleden instrueren om kiezers altijd om een legitimatie te vragen. In dat geval is het wel wenselijk dat u daaraan in uw voorlichting aandacht besteedt. In het algemeen raakt de burger immers steeds meer gewend aan de legitimatieplicht. De minister heeft aangegeven te overwegen om de Kieswet op dit punt aan te passen. Een eventuele wetswijziging zal echter niet plaatsvinden vóór de aankomende verkiezingen.

---

² Alleen in deze specifieke situatie is het gebruik van een 'punt-adres' toegestaan. Het inschrijven op een 'punt-adres' is zoals hiervoor gezegd altijd een ambtshalve bezigheid. Daarvoor dient dus steeds de procedure van artikel 83 e.v. Wet GBA te worden gevolgd. In het Handboek uitvoeringsprocedures (HUP) is in procedure 6.3 bovenstaande materie uitgewerkt. Vooral de daar opgenomen mogelijkheid 'D' is in dit verband van belang.

22012007

Productie en verzending van stempassen:

Uit de evaluatie van de vorige experimenten SWS is gebleken dat er zich problemen kunnen voordoen in het proces vanaf het aanleveren van de kiezersgegevens tot aan het bezorgen van de stempas bij de kiezer. Voorbeelden hiervan zijn: problemen bij het personaliseren van de stempassen, schade bij het transport van de drukker naar de gemeente of TNT, dubbele stempassen als gevolg van her-starts bij het personaliseren en het niet optimaal verlopen van de bezorging door TNT. Gemeenten dienen er daarom zorg voor te dragen dat zij controle uitoefenen in de verschillende fasen van het productie- en distributieproces en dat zonodig adequate maatregelen worden getroffen.

Het is van groot belang dat kiezers de stempas niet kwijtraken en dat ze op de hoogte zijn van de consequenties die dit met zich meebrengt. Bij verzending van de stempas in een enveloppe, is de kiezer zich er meer van bewust dat hij zijn stembescheiden ontvangt, dan wanneer de stempas zonder enveloppe wordt verzonden. Uit de evaluatie blijkt dat kiezers het op prijs stellen om de stempas in een enveloppe te ontvangen. De portokosten voor het verzenden van de stempas (en een brief) in een enveloppe, zijn even hoog als het los verzenden van de stempas. U wordt derhalve geadviseerd de stempas, eventueel vergezeld van een informatieve brief, per enveloppe te verzenden.

Kiezers van buiten de gemeente

Met de stempas kan de kiezer alleen binnen zijn eigen gemeente in elk willekeurig stemlokaal stemmen. Bij de Tweede Kamerverkiezingen bleek echter dat een aantal kiezers buiten de eigen gemeente heeft geprobeerd met een stempas te stemmen. Stemmen buiten de eigen gemeente kan alleen met een kiezerspas. In een aantal gevallen hebben stembureauleden deze personen abusievelijk tot de stemming toegelaten. U wordt verzocht zowel de stembureauleden als de kiezers hierover te informeren.

Termijn vervangende stempas

Uit eerste resultaten van de evaluatie van het experiment SWS blijkt dat de flexibele termijn voor het aanvragen van een vervangende stempas voor onduidelijkheden zorgt. De voorzitter van de commissie voor geloofsbrieven van de Tweede Kamer heeft hier ook op gewezen. Op grond van artikel 5, eerste lid, van het Tijdelijke experimentenbesluit KOA kan een vervangende stempas tot de vijfde dag vóór de verkiezingen (vrijdag 2 maart 2007) worden aangevraagd. Op grond van het tweede lid van dit artikel kan de burgemeester deze termijn verlengen tot en met de dag vóór de stemming. De huidige regelgeving kent dus geen eenduidige termijn voor het aanvragen van een vervangende stempas. Gezien de huidige ervaringen zal in het wetsvoorstel voor de landelijke invoering één termijn voor het aanvragen van een vervangende stempas worden opgenomen.

22012007
22012007

Datum
18 januari 2007

Kenmerk
2007-0000018368

Blad
11 van 12

Vooruitlopend daarop wordt u, indien nog mogelijk, geadviseerd om burgers (in elk geval) tot twee dagen voor de verkiezingen, dus tot en met maandag 5 maart 2007, de mogelijkheid te geven een vervangende stempas aan te vragen. Zodoende kunnen personen die tijdens het weekeinde er achter komen dat zij geen stempas hebben, alsnog een vervangende stempas aanvragen.

5. Stand van zaken stemmachines

U zult op korte termijn separaat door het Ministerie van BZK geïnformeerd worden over de veiligheidsmaatregelen die u in acht moet nemen rondom de verkiezingen.

6. Voorlichting

Het Ministerie van BZK organiseert wederom een uitgebreide voorlichtingscampagne onder de slogan "U heeft het voor het zeggen" (zie ook de website www.uheefthetvoorhetzeggen.nl). Hierbij zal gebruik worden gemaakt van radio, televisie, internet, posters en overig voorlichtingsmateriaal. Naar aanleiding van de ervaringen bij de Tweede Kamerverkiezingen is door het ministerie besloten in deze centrale opkomstbevorderende campagne specifiek aandacht te besteden aan de stempas. Gedurende een periode van twee weken vóór de stemming (tot uiterlijk 5 maart 2007) zal er via de radio en de geschreven media aandacht worden besteed aan de stempas. Dit om kiezers te wijzen op het feit dat zij met de stempas in elk willekeurig stemlokaal binnen de gemeente kunnen stemmen, maar ook dat zij zonder stempas hun stem niet kunnen uitbrengen.

Op korte termijn zal de verantwoordelijke ambtenaar binnen uw gemeente voor voorlichtingsvraagstukken een mailing van het ministerie ontvangen waarin wordt gewezen op een site waar gratis campagnemateriaal besteld kan worden.

7. Eerste Kamerverkiezingen 2007

Op dinsdag 29 mei 2007 zullen de provinciale staten een nieuwe Eerste Kamer kiezen. De dag van kandidaatstelling voor deze verkiezing is op dinsdag 24 april aanstaande. Bij deze niet-rechtstreekse verkiezing spelen de gemeenten geen rol bij de organisatie. Registratieverzoeken van groeperingen die wensen deel te nemen, worden gericht aan de Kiesraad en de kandidaatstelling vindt plaats bij de commissaris van de Koningin.

8. Informatiepunt Verkiezingen

Voor al uw verdere vragen kunt u terecht bij het Informatiepunt Verkiezingen, een gezamenlijke instelling van de Kiesraad en het Ministerie van BZK. Het

22012007
22012007

Datum
18 januari 2007

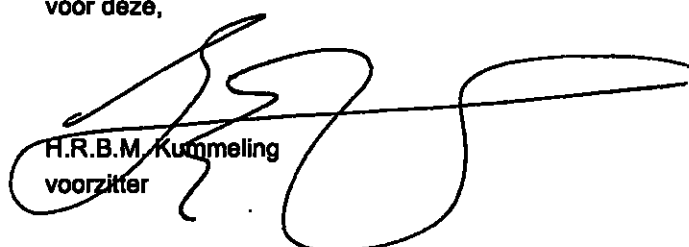
Kenmerk
2007-000016368

Blad
12 van 12

Informatiepunt is te bereiken via 070 -- 426 6266 of via kiesraad@minbzk.nl.
Daarnaast wordt ook gewezen op de algemene informatie op www.kiesraad.nl.
Deze circulaire zal onder andere vanaf die website te downloaden zijn.

Indien de leden van de centraal stembureau's bij de vaststelling van de uitslag, bijvoorbeeld ingeval van onregelmatigheden uitleg over de Kieswet wensen kunnen zij uiteraard ook (op bovenstaande telefoonnummer) contact opnemen met de Kiesraad.

DE KIESRAAD,
voor deze,

H.R.B.M. Kuumeling
voorzitter

22012007
22012007